

Development of a theory of mind training program based on social cognition and its effectiveness on emotional self-regulation of adolescents with conduct disorder

Marjan Torki¹, Parviz Sharifi Daramadi², Saeed Rezaei³, Ali Delavar⁴

1. Ph.D Candidate in Psychology and Education of Exceptional Children, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran. E-mail: marjan.trki@gmail.com
2. Professor, Department of Psychology and Education of Exceptional Children, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran. E-mail: dr_sharifidaramadi@yahoo.com
3. Associate Professor, Department of Psychology and Education of Exceptional Children, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran. E-mail: rezayi.saeed10@gmail.com
4. Professor, Department of Assessment and Measurement, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran. E-mail: delavarali@yahoo.com

ARTICLE INFO

Article type:
Research Article

Article history:
Received 18 July 2024
Received in revised form
15 August 2024
Accepted 20 September
2024
Published Online 23
September 2025

Keywords:
conduct disorder,
emotional self-
regulation,
social cognition,
theory of mind

ABSTRACT

Background: In the field of conduct disorder, a wide range of interventions have been focused on parenting and childhood education, to the period of adolescence, and if attention is not shown to conduct disorder in the period and adolescence, this disorder can lead to adverse consequences in the future.

Aims: The purpose of this research was to develop a theory of mind training program based on social cognition and its effectiveness on emotional self-regulation of adolescents with conduct disorder.

Methods: The research method was mixed (qualitative-quantitative). In the qualitative part, the program was developing and validated by content analysis and the quantitative part included a semi-experimental method with a pre-test and post-test design with a control group with a two-month follow-up period. The community of the qualitative part includes a collection of works and 30 experts, which was selected based on the content analysis of the desired sources, and 10 experts were selected for the validation of the program with the purposeful sampling method, and in the quantitative part, it included all adolescents aged 12 to 16 with behavioral disorders in Isfahan city in the year 1402, 24 adolescents with conduct disorder were selected from the correctional education center by purposeful sampling and randomly assigned to 2 experimental groups (12 people) and control groups (12 people). The research tool included emotional regulation questionnaire (ERQ). The training program was implemented in 12 sessions of 45 minutes on the experimental group. The data were analyzed using mixed analysis of variance and repeated measurement.

Results: The findings of the qualitative section showed that the developed program has acceptable content validity. The findings of the quantitative section showed that the theory of mind training program based on social cognition improved the emotional self-regulation ($p < 0.01$) of adolescents with conduct disorder.

Conclusion: It is suggested that the implementation of the theory of mind training program based on social cognition should be placed in the training priority of therapists with conduct disorder.

Citation: Torki, M., Sharifi Daramadi, P., Rezaei, S., & Delavar, A. (2025). Development of a theory of mind training program based on social cognition and its effectiveness on emotional self-regulation of adolescents with conduct disorder. *Journal of Psychological Science*, 24(151), 19-32. [10.52547/JPS.24.151.19](https://doi.org/10.52547/JPS.24.151.19)

Journal of Psychological Science, Vol. 24, No. 151, 2025

© The Author(s). DOI: [10.52547/JPS.24.151.19](https://doi.org/10.52547/JPS.24.151.19)

✉ **Corresponding Author:** Marjan Torki, Ph.D Candidate in Psychology and Education of Exceptional Children, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

E-mail: marjan.trki@gmail.com, Tel: (+98) 9122055699

Extended Abstract

Introduction

Conduct disorder is one of the most common disorders related to the psychological health of children and adolescents (Bansal et al., 2020). In the fifth edition of the Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, this disorder is classified as a disorder of the diagnostic class of self-harm, impulse control and behavior disorders, including stable and repetitive behavioral patterns that include violating the basic rights of others and violating basic norms. Social is proportional to the age of the child or adolescent under 18 years old (American Psychiatric Association, 2013). One of the most important challenges and problems for adolescents with conduct disorder is difficulty with emotional self-regulation (Martin Kay et al., 2020). Several studies have confirmed the difficulty in emotional self-regulation in adolescents with conduct disorder (Cobilo et al., 2023). Several studies have confirmed the difficulty in emotional self-regulation in adolescents with conduct disorder (Cobilo et al., 2023). The meaning of emotional self-regulation is that a person has the skill to identify and recognize his emotions in different situations and express or control them (Walker and Walker, 2024). Several studies have shown that if behavior disorder is not paid attention to during childhood and adolescence, this disorder can lead to antisocial personality disorder and crime in individuals in the future (Azodo et al., 2020). In addition, dealing with the problem of teenagers is one of the concerns of today's societies, especially if teenagers have psychological disorders, including conduct disorder, which increases this importance a hundredfold (Barano and Falisard, 2018). Considering that social cognition includes a complex set of basic processes that cause adaptation in social interactions, it can be seen that damage in this important component can explain to what extent the underlying social damage of conduct disorder.. For this reason, improving the social awareness of adolescents with conduct disorder and in the heart of it, teaching the theory of mind in these adolescents has a significant effect in reducing the negative psychological consequences of conduct disorder

(Sebastian et al., 2012). Therefore, the present study was conducted to fill the research gap in this field, and the researcher's question is whether the theory of mind training program based on social cognition is effective on the emotional self-regulation of adolescents with conduct disorder?

Method

The method of this research was done in a mixed way in two parts, qualitative and quantitative. The qualitative part of the program development and validation and the quantitative part included a semi-experimental method with a pre-test and post-test design with a control group with a two-month follow-up period.

The community of the qualitative part of the research, that is, the compilation and validation of the program, included a collection of published works in the form of books, Farsi and English language articles, and all the specialists in the field of psychology in Tehran in 1402, who had more than 10 years of research and clinical experience in the field of mental disorders. They had emotions and behavior. To compile the program, content was selected and analyzed based on the keywords in the published works, and 10 experts who had more than 10 years of research and clinical experience were purposefully selected to validate the program. The statistical population in the quantitative part included all teenagers aged 12 to 16 with conduct disorder in Isfahan city in 1402, from among the target population, 24 teenagers with conduct disorder were selected from Isfahan Correctional and Education Center using targeted sampling method. They were randomly assigned to 2 experimental groups (12 people) and control groups (12 people). The research tool included emotional regulation questionnaire (ERQ). In this study, the training program was implemented in 12 sessions of 45 minutes on the experimental group and the control group did not receive any intervention and continued with their normal routine. After the completion of the sessions to measure the effect of the program, a post-test was taken from both groups again in one session, and to evaluate the effect of the intervention in the follow-up period after two months of the post-test, the instruments were re-implemented on the experimental group. The subject was evaluated and

re-measured. In order to analyze the variables, it was done on two descriptive and inferential levels. In this way, frequency, average and standard deviation indicators were used at the descriptive level. And at the inferential level, mixed variance analysis and repeated measurement tests were used.

Results

The mean and standard deviation of the pre-test and post-test scores and follow-up of the emotional self-regulation variable of the two experimental and control groups are presented in Table 1.

Table 1. Statistical description of pre-test-post-test

Group	Variable	Pre test		Post test	
		mean	SD	mean	SD
Control	reappraisal	20.25	2.832	20.48	2.829
	suppression	13.42	2.065	13.92	1.832
	emotional self-regulation	33.67	3.257	34.40	2.891
Experiment	reappraisal	21.17	2.725	24.83	2.657
	suppression	13.67	2.060	17.05	2.599
	emotional self-regulation	34.83	3.713	41.88	4.158

Based on the results of Table 1, the average of the emotional self-regulation variable in the post-test and follow-up stages shows a relative increase compared to the pre-test stage in the experimental group, but in the control group, the average value remained at a constant level during the research stages.

The results of repeated measures analysis of variance for comparing two groups in the variable of emotional self-regulation in the three stages of pre-test, post-test and follow-up are reported in Table 2.

Table 2. The results of repeated measures analysis of variance to investigate the difference between groups in the variable of emotional self-regulation in the three stages of pre-test, post-test and follow-up

Variable	Source	SS	Df	MS	F	Sig	Eta
reappraisal	Levels	50.844	1.651	30.790	33.390	0.001	0.603
	Groups	184.640	1	184.640	8.386	0.008	0.276
	Groups Levels*	47.037	1.651	28.485	30.890	0.001	0.584
suppression	Levels	49.043	1.759	27.889	19.938	0.001	0.475
	Groups	81.494	1	81.494	6.411	0.019	0.226
	Groups Levels*	31.788	1.759	18.076	12.923	0.001	0.370

Based on the findings in Table 2, the difference between the scores of reevaluation variables ($P < 0.01$) and suppression ($P < 0.01$) in three stages of the research is significant. The results show that nearly 27.6 and 22.6 percent of individual differences in reappraisal and suppression components are related to the difference between the two groups, respectively. In addition, the interaction between research stages and group membership is also significant ($P < 0.01$); In other words, the difference between the scores of the two groups in three stages of the research is significant, so it can be concluded that the theory of mind training based on social cognition has been effective on emotional self-regulation. And this effect was permanent in the follow-up phase as well.

Conclusion

The purpose of this research was to develop a theory of mind training program based on social cognition and its effectiveness on emotional self-regulation of adolescents with conduct disorder. The findings showed that the theory of mind training program based on social cognition improved the emotional self-regulation of adolescents with conduct disorder. And this improvement is also permanent in the follow-up phase.

In line with the explanation of the results obtained from the present research, it can be stated that the theory of mind gives the individual the ability to recognize feelings and emotions, and it causes inhibition of cognitive processes, management of behaviors, and inhibition of emotional information processing, which itself causes expansion. The

metacognitive ability to keep information in the mind and manipulate this information, as a result, this causes a delay in the desire, beliefs and knowledge of oneself, and other person's real emotions for a single but correct answer (Donias et al., 2018).

In general, the results of this research showed the significant effectiveness of the theory of mind training program based on social cognition on improving the emotional self-regulation of adolescents with conduct disorder.

In this research, the gender of the male subjects was one of the limitations beyond the control of the researchers, because the prevalence of this disorder is lower in girls and it was not possible to access this sample size to implement the educational program. It is suggested that researchers implement the theory of mind training program based on social cognition on other adolescents with behavioral disorders, and from the practical aspect, it is suggested that the implementation of the theory of mind training program based on social cognition should be the training priority of therapists with behavioral disorders.

Ethical Considerations

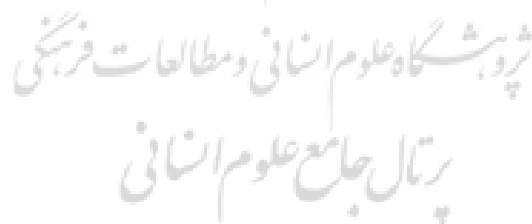
Compliance with ethical guidelines: This research has been approved by the Graduate Education Council of Allameh Tabataba'i University on 10/11/1401. In order to comply with the ethical principles and standards of the research, permission was obtained from the management of the correctional center, and the principle of confidentiality and confidentiality of information was explained to the teenagers, and they were assured that they can withdraw from the research whenever they want.

Funding: This study was conducted as a PhD thesis with no financial support.

Authors' contribution: This article is derived from the doctoral dissertation of the first author in the Department of Psychology and Education of Exceptional Children at Allameh Tabataba'i University. The dissertation was conducted under the guidance of the second author and with the consultation of the third and fourth authors.

Conflict of interest: the authors declare no conflict of interest for this study.

Acknowledgments: The researcher expresses sincere gratitude for the scientific support received from the supervisor (second author) and the advisory guidance provided by the consultants (third and fourth authors).

تدوین برنامه آموزش نظریه ذهن مبتنی بر شناخت اجتماعی و اثربخشی آن بر خودتنظیمی هیجانی نوجوانان با اختلال سلوک

مرجان ترکی^۱، پرویز شریفی درآمدی^۲، سعید رضایی^۳، علی دلاور^۴

۱. دانشجوی دکتری روانشناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

۲. استاد، گروه روانشناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

۳. دانشیار، گروه روانشناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

۴. استاد، گروه سنجش و اندازه گیری، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

چکیده

مشخصات مقاله

نوع مقاله:

پژوهشی

تاریخچه مقاله:

دریافت: ۱۴۰۳/۰۴/۲۸

بازنگری: ۱۴۰۳/۰۵/۲۵

پذیرش: ۱۴۰۳/۰۶/۳۰

انتشار برخط: ۱۴۰۴/۰۷/۰۱

کلیدواژه‌ها:

اختلال سلوک،
خودتنظیمی هیجانی،
شناخت اجتماعی،
نظریه ذهن

زمینه: در حوزه اختلال سلوک طیف گسترده‌ای از مداخلات بر آموزش والدین کودک تمرکز داشته است تا به دوران نوجوانی و اگر به اختلال سلوک در دوره نوجوانی توجه نشان داده نشود، این اختلال می‌تواند در آینده منجر به پیامدهای نامطلوبی گردد.

هدف: هدف از پژوهش حاضر تدوین برنامه آموزش نظریه ذهن مبتنی بر شناخت اجتماعی و اثربخشی آن بر خودتنظیمی هیجانی نوجوانان با اختلال سلوک بود.

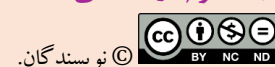
روش: روش پژوهش آمیخته (کیفی-کمی) بود. در بخش کیفی با تحلیل محتوا برنامه تدوین و اعتباریابی شد و بخش کمی شامل روش نیمه آزمایشی با طرح پیش آزمون و پس آزمون با گروه گواه همراه با دوره پیگیری دو ماهه بود. جامعه بخش کیفی شامل مجموعه آثار و ۳۰ متخصص بوده که براساس تحلیل محتوا منابع مورد نظر انتخاب شد و برای اعتبار یابی برنامه ۱۰ متخصص با روش نمونه گیری هدفمند انتخاب شد و جامعه بخش کمی، شامل تمامی نوجوانان ۱۲ تا ۱۶ ساله با اختلال سلوک شهر اصفهان در سال ۱۴۰۲ بود، که ۲۴ نوجوان با اختلال سلوک با روش نمونه گیری هدفمند از کانون اصلاح و تربیت انتخاب و به شیوه تصادفی در ۲ گروه آزمایش (۱۲ نفر) و گواه (۱۲ نفر) گمارش شد. ابزار پژوهش شامل پرسشنامه تنظیم هیجانی گراس و جان (۲۰۰۳) بود. برنامه آموزشی در ۱۲ جلسه ۴۵ دقیقه‌ای بر روی گروه آزمایش اجرا شد. داده‌ها با استفاده از آزمون تحلیل واریانس آمیخته و اندازه گیری مکرر تحلیل با استفاده از نرم افزار SPSS.26 تحلیل شد.

یافته‌ها: یافته‌های بخش کیفی نشان داد که برنامه تدوین شده روایی محتوایی قابل قبولی دارد. یافته‌های بخش کمی نشان داد که برنامه آموزش نظریه ذهن مبتنی بر شناخت اجتماعی موجب بهبود خودتنظیمی هیجانی ($p < 0/01$) نوجوانان با اختلال سلوک شده است.

نتیجه‌گیری: پیشنهاد می‌شود اجرای برنامه آموزش نظریه ذهن مبتنی بر شناخت اجتماعی در اولویت آموزشی درمانگران با اختلال سلوک قرار گیرد.

استناد: ترکی، مرجان؛ شریفی درآمدی، پرویز؛ رضایی، سعید؛ و دلاور، علی (۱۴۰۴). تدوین برنامه آموزش نظریه ذهن مبتنی بر شناخت اجتماعی و اثربخشی آن بر خودتنظیمی هیجانی نوجوانان با اختلال سلوک. مجله علوم روانشناختی، دوره ۲۴، شماره ۱۵۱، ۱۹-۳۲.

مجله علوم روانشناختی، دوره ۲۴، شماره ۱۵۱، ۱۴۰۴. DOI: [10.52547/JPS.24.151.19](https://doi.org/10.52547/JPS.24.151.19)

© نویسنده گان.

✉ نویسنده مسئول: مرجان ترکی، دانشجوی دکتری روانشناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. رایانامه:

marjan.trki@gmail.com تلفن: ۰۹۱۲۲۰۵۵۶۹۹

مقدمه

اختلال سلوک^۱ از شایع‌ترین اختلال‌های مرتبط با سلامت روانشناختی کودکان و نوجوانان است (بانسل و همکاران، ۲۰۲۰). این اختلال در پنج‌مین ویرایش راهنمای تشخیصی و آماری اختلال‌های روانی، به عنوان یک اختلال از طبقه تشخیصی اختلال‌های ایدایی، کنترل تکانه و سلوک شامل الگوی رفتاری پایدار و تکرار شونده‌ای مشتمل بر نقض حقوق اساسی دیگران و تجاوز از هنجارهای اصلی اجتماعی متناسب با سن کودک یا نوجوان زیر ۱۸ سال است (انجمن روان پزشکی آمریکا، ۲۰۱۳). میزان شیوع یک ساله این اختلال در جمعیت ۲ درصد تا بیش از ۱۰ درصد گزارش شده است (انجمن روان پزشکی آمریکا، ۲۰۱۳). در ایران نیز میزان شیوع اختلال سلوک حدود ۵ تا ۷ درصد گزارش شده است (هدایت و همکاران، ۱۴۰۲).

از مهم‌ترین چالش‌ها و مسائل نوجوانان با اختلال سلوک، دشواری در خودتنظیمی هیجانی است (مارتین کی و همکاران، ۲۰۲۰). پژوهش‌های متعددی دشواری در خودتنظیمی هیجانی در نوجوانان با اختلال سلوک را تایید کرده‌اند (کویلو و همکاران، ۲۰۲۳). مطالعات متعددی نشان داده است که سبک ناسازش یافته و دشواری در خودتنظیمی هیجانی از مهم‌ترین پیش‌بینی کننده اختلال‌های رفتاری هستند (فو و همکاران، ۲۰۲۰؛ روج و همکاران، ۲۰۲۱). منظور از خودتنظیمی هیجانی این است که فرد این مهارت را داشته باشد که چگونه هیجان‌های خود را در موقعیت‌های مختلف شناسایی و تشخیص دهد و آن‌ها را ابراز یا مهار کند (والکر و والکر، ۲۰۲۴). به صورت کلی خودتنظیمی هیجانی شامل توانمندی‌هایی است که به فرد اجازه می‌دهد نظارت، ارزیابی و اصلاح فرآیندهای ایجاد شده در پیدایش احساسات را انجام دهد و یک اصل مهم و اساسی در شروع، ارزیابی و سازماندهی رفتار سازش یافته و همچنین جلوگیری از هیجان‌های منفی و رفتار سازش نایافته محسوب می‌گردد (لاسا آریستو و همکاران، ۲۰۱۹). راهبردهای خودتنظیمی هیجانی موجب خودمدیریتی، خودآگاهی، مدیریت رابطه، بهبود مهارت‌های اجتماعی و مهار تکانه‌ها می‌شود (ویسی و همکاران، ۱۴۰۱).

در این میان یکی از مداخله‌های مهم برای کاهش دشواری در خودتنظیمی هیجانی آموزش نظریه ذهن مبتنی بر شناخت اجتماعی است، چرا که از

سویی در یافته‌های پژوهش‌های اخیر بر روی اختلال سلوک، ناهنجاری در شناخت اجتماعی به عنوان یک عامل اساسی در آسیب‌شناسی روانی این اختلال مطرح شده است (بونتمپس و همکاران، ۲۰۲۲). یکی از مولفه‌های مهم در این مورد، میزان ارزیابی ذهنی از وجود شناخت اجتماعی است؛ به این صورت که ادراک فرد از اینکه مورد حمایت و پشتیبانی قرار گرفته، وابسته به برداشت و تفسیر آن‌ها خواهد بود که در ادبیات پژوهشی تحت عنوان نظریه ذهن مورد بحث قرار گرفته است (فریت و فریت، ۲۰۰۵). نظریه ذهن به عنوان قدرت فرد برای تصور حالت‌های ذهنی خود و دیگران، اسناد حالت‌های ذهنی به خود و دیگران و پیش‌بینی رفتارها بر مبنای حالت‌های ذهنی تعریف می‌شود (بودوان، ۲۰۲۰؛ نقل از درویشی و همکاران، ۱۴۰۲). شناخت اجتماعی نیز به عنوان توانایی شناخت خود و سایر افراد و استنباط حالت‌های روانی آن‌ها از لحن و حالت‌های صورت و بدن، مهارت استدلال در مورد حالت‌های روانی و اعمال قوانین و دانش مرتبط با امور اجتماعی برای تعامل با همسالان و مدیریت عواطف در روابط میان فردی تعریف می‌شود (سیمونز و همکاران، ۲۰۱۵؛ نقل از صفاپور و همکاران، ۱۴۰۱).

با توجه به اینکه شناخت اجتماعی در برگیرنده مجموعه پیچیده‌ای از فرایندهای اساسی است که موجب سازگاری در تعامل‌های اجتماعی می‌شوند، می‌توان دریافت که آسیب در این مولفه مهم تا چه اندازه زیربنای آسیب‌های اجتماعی اختلال سلوک را تبیین کند. به همین دلیل ارتقای شناخت اجتماعی نوجوانان با اختلال سلوک و در دل آن آموزش نظریه ذهن در این نوجوانان در کاهش پیامدهای منفی روانشناختی اختلال سلوک تاثیر بسزایی دارد (سباستیان و همکاران، ۲۰۱۲). نظریه ذهن به عنوان یک مهارت اساسی به حساب می‌آید که به کاهش هیجان‌های منفی و همچنین تنظیم هیجان‌ها کمک می‌کند (پریزیلسکی و میشکین، ۲۰۱۶؛ دونیاس و همکاران، ۲۰۱۸). در این راستا تقی زاده هیر و پرزور (۱۴۰۱) در پژوهش خود نشان دادند که آموزش نظریه ذهن موجب بهبود تنظیم هیجان دانش‌آموزان با اختلال یادگیری شده است. فرنی و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی نشان دادند که آموزش نظریه ذهن موجب بهبود مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان با اختلال ناقرمانی مقابله‌ای شده است. نریمانی و اصغری شریبانی (۱۳۹۸) در پژوهشی به این نتیجه دست یافتند که آموزش نظریه

2. American Psychiatric Association

1. Conduct disorder

روش

الف) طرح پژوهش و شرکت کنندگان: روش این پژوهش به صورت

آمیخته در دو بخش کیفی و کمی انجام شد. بخش کیفی از نوع تدوین و اعتباریابی برنامه و بخش کمی شامل روش نیمه آزمایشی با طرح پیش آزمون و پس آزمون با گروه گواه همراه با دوره پیگیری دو ماهه بود.

جامعه بخش کیفی پژوهش، یعنی تدوین و اعتباریابی برنامه شامل مجموعه آثار منتشر شده در قالب کتب، مقالات فارسی و انگلیسی زبان و ۳۲ متخصص حوزه روانشناسی شهر تهران در سال ۱۴۰۲ بود که سابقه بیش از ۱۰ سال تجربه پژوهشی و بالینی را در حوزه اختلال‌های هیجانی و رفتاری داشتند. برای تدوین برنامه براساس کلید واژه‌ها در آثار منتشر شده محتوا انتخاب و تحلیل محتوا انجام شد و برای اعتباریابی برنامه ۱۰ متخصص که سابقه بیش از ۱۰ سال تجربه پژوهشی و بالینی داشتند به صورت هدفمند انتخاب شد. جامعه آماری در بخش کمی، شامل تمامی نوجوانان ۱۲ تا ۱۶ ساله با اختلال سلوک شهر اصفهان در سال ۱۴۰۲ بود، که از بین جامعه هدف، تعداد ۲۴ نوجوان با اختلال سلوک با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند از کانون اصلاح و تربیت شهر اصفهان انتخاب و به شیوه تصادفی در ۲ گروه آزمایش (۱۲ نفر) و گواه (۱۲ نفر) گمارش شد. ملاک‌های ورود آزمودنی‌ها به پژوهش شامل دارای تشخیص قطعی اختلال سلوک (بر اساس پرونده روان‌پزشکی)، جنسیت پسر و محدوده سنی ۱۶-۱۲ سال (نوجوانان) و ملاک‌های خروج آزمودنی‌ها از پژوهش شامل شرکت همزمان در سایر برنامه‌های آموزشی گروهی یا گرفتن درمان‌های دیگر به طور هم‌زمان، شرکت در جلسات مشاوره فردی، شروع مصرف داروهای روان‌پزشکی حین دوره و غیبت بیش از دو جلسه از جلسات آموزشی بود.

ب) ابزار

پرسشنامه تنظیم هیجانی^۱ (ERQ): این پرسشنامه توسط گراس و جان (۲۰۰۳) با ۱۰ سوال طراحی شده است که راهبردهای تنظیم هیجان را اندازه می‌گیرد. پرسشنامه دارای دو زیر مقیاس ارزیابی مجدد با ۶ گویه و سرکوبی با ۴ گویه است. روش نمره‌گذاری این پرسشنامه بر اساس مقیاس لیکرت ۷ درجه‌ای از کاملاً مخالفم نمره (۱) تا کاملاً موافقم نمره (۷) با دامنه نمرات ۰ تا ۷۰ است. ضریب آلفای کرونباخ برای مولفه ارزیابی مجدد

ذهن بر بهبود نظریه ذهن و مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان با اختلال ارتباط اجتماعی مؤثر است. توینرو همکاران (۲۰۲۱) در پژوهشی با هدف تدوین و ارزیابی بررسی اثربخشی درمان مبتنی بر ذهنی‌سازی برای نوجوانان با اختلال سلوک پرداختند. نتایج نشان داد که پرورش ظرفیت ذهنی کردن تعاملات اجتماعی که باعث رفتار غیرذهنی و پرخاشگرانه می‌شود، به سازگاری افراد کمک می‌کند. لکر و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهشی نشان دادند که آموزش نظریه ذهن در بهبود شرایط نوجوانان با اختلال اتیسم مؤثر است. جیکویز و گروسبویس (۲۰۲۰) در پژوهشی نشان دادند که آموزش نظریه ذهن موجب بهبود خودتنظیمی هیجانی و سازگاری اجتماعی نوجوانان کم توان ذهنی شده است.

در رابطه با اهمیت و ضرورت انجام پژوهش حاضر می‌توان اظهار داشت که بررسی پژوهش‌های انجام شده در حوزه اختلال سلوک حاکی از آن است که طیف گسترده‌ای از مداخلات از جمله آموزش مهارت‌های زندگی، آموزش مهارت‌های اجتماعی، بازی درمانی، مداخله در سطح مدرسه، بهبود تعامل کودک-والد و آموزش والدین بیشتر بر آموزش والدین و دوران کودکی تمرکز داشته است تا به دوران نوجوانی، در صورتی که دوره نوجوانی به دلیل قرار گرفتن در معرض رویدادهای استرس‌زای زندگی و تأثیراتی که بر سلامت روان‌شناختی دارد به عنوان یک مرحله از رشد حساس و شکننده در نظر گرفته می‌شود (نگوین، ۲۰۲۱). و پژوهش‌های متعددی نشان داده‌اند که اگر به اختلال سلوک در دوره کودکی و نوجوانی توجه نشان داده نشود، این اختلال می‌تواند در آینده منجر به اختلال شخصیت ضداجتماعی و ارتکاب جرم در افراد گردد (آزودو و همکاران، ۲۰۲۰). ضمن اینکه پرداختن به مساله نوجوانان، یکی از دغدغه‌های جوامع امروزی است، به ویژه اگر نوجوانان دارای اختلال‌های روان‌شناختی از جمله اختلال سلوک باشند که این اهمیت را صدچندان می‌کند (بارانو و فالیسارد، ۲۰۱۸). از این رو پژوهش حاضر در جهت رفع خلا پژوهشی در این حوزه انجام شد و سوال پژوهشگر این است که آیا برنامه تدوین شده آموزش نظریه ذهن مبتنی بر شناخت اجتماعی بر خودتنظیمی هیجانی نوجوانان با اختلال سلوک مؤثر است؟

1. Emotion Regulation Questionnaire (ERQ)

از ۰/۷۹ و برای مولفه سرکوبی ۰/۷۳ و پایایی بازآزمایی در فاصله دو هفته برای کل مقیاس ۰/۶۹ گزارش شده است. همچنین روایی همگرا و واگرای این ابزار با مقیاس افسردگی، اضطراب و استرس برای زیر مقیاس ارزیابی مجدد ۰/۱۹ و برای سرکوبی ۰/۲۰ محاسبه شد (گراس و جان، ۲۰۰۳). همچنین این پرسشنامه توسط فروغی و همکاران (۲۰۲۱) در ایران هنجاریابی شد که پایایی آن به روش همسانی درونی با محاسبه ضریب آلفای کرونباخ برای ارزیابی مجدد ۰/۷۶ و برای سرکوبی ۰/۷۲ گزارش شد. همچنین آن‌ها روایی واگرایی و همگرایی این مقیاس را با مقیاس افسردگی، اضطراب و استرس برای ارزیابی مجدد ۰/۲۴ و برای سرکوبی ۰/۲۸ گزارش کردند. در پژوهش حاضر با محاسبه ضریب آلفای کرونباخ برای ارزیابی مجدد ۰/۷۴ و برای سرکوبی ۰/۷۰ بدست آمد.

تدوین برنامه آموزش نظریه ذهن مبتنی بر شناخت اجتماعی: برنامه آموزش نظریه ذهن مبتنی بر شناخت اجتماعی براساس کلید واژه‌ها در آثار منتشر شده از قبیل هال و تاگر- فالسبرگ (۲۰۰۳)، هاولین و همکاران (۱۹۹۹) و... انتخاب و تحلیل محتوا انجام شده و برنامه تدوین شد. بعد از تدوین برنامه، این برنامه و مواد طراحی شده به همراه توضیحاتی درباره چگونگی انجام پژوهش و تدوین برنامه آموزشی، به ۱۰ نفر از متخصصان حوزه اختلال‌های هیجانی و رفتاری ارسال و ارائه شد که نظرات خود را در مورد برنامه بیان کنند و پس از بازبینی متخصصان و اعمال پیشنهادها آن‌ها و رفع اشکالات مطرح شده، برنامه آموزشی مورد تأیید نهایی متخصصان قرار گرفت تا اعتبار محتوایی آن تأیید شود. برای اعتباریابی محتوایی برنامه تدوین شده، از نظرات ۱۰ متخصص در این حوزه استفاده گردید و از روش لاوشه برای تعیین مقدار ضریب روایی محتوایی استفاده شد. در این روش گروهی از متخصصان مربوطه، هر یک از جلسات را بر روی یک مقیاس سه نقطه‌ای (ضروری، مفید اما غیر ضروری و غیر ضروری) درجه‌بندی می‌کنند. در پژوهش حاضر مقدار ضریب نسبت روایی محتوایی برای ضروری بودن جلسات در دامنه ۰/۸۰ تا ۱ به دست آمده است که حاکی از آن است که جلسات برنامه پژوهش حاضر از نظر متخصصان در حد قابل قبولی ضروری تشخیص داده شده است. خلاصه برنامه تدوین شده در جدول ۱ ارائه شده است.

در بخش دوم، پس از آن که برنامه آموزش نظریه ذهن مبتنی بر شناخت اجتماعی تدوین و اعتبار یابی شد، جهت تعیین اثربخشی برنامه تدوین شده

از روش نیمه آزمایشی با طرح پیش آزمون و پس آزمون با گروه گواه همراه با دوره پیگیری دو ماهه استفاده شد. به این منظور به کانون اصلاح و تربیت شهر اصفهان مراجعه کرده، با مدیر کانون ملاقات نموده و در خصوص پژوهش مورد نظر و نحوه اجرای برنامه‌ی آموزشی اطلاعات لازم ارائه شد. سپس از بین جامعه هدف، تعداد ۲۴ نوجوان با اختلال سلوک با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند از کانون اصلاح و تربیت شهر اصفهان انتخاب و به شیوه تصادفی در ۲ گروه آزمایش (۱۲ نفر) و گواه (۱۲ نفر) گمارش خواهند شد.

در این پژوهش برنامه آموزشی در ۱۲ جلسه ۴۵ دقیقه‌ای بر روی گروه آزمایش اجرا شد و گروه گواه هیچ مداخله‌ای دریافت نکرده و به روال عادی خود ادامه داد. پس از اتمام جلسات برای سنجش تأثیر برنامه، مجدداً در طی یک جلسه از هر دو گروه پس آزمون گرفته شد و برای ارزیابی تأثیر مداخله در دوره پیگیری پس از گذشت دوماه ماه از اجرای پس آزمون، با اجرای مجدد ابزارها بر روی گروه آزمایش، اقدام به ارزیابی سنجش مجدد آزمودنی شد. جهت رعایت اصول اخلاقی بعد از اتمام جلسات گروه گواه نیز همین مداخله را دریافت کرد. جهت تحلیل متغیرها در دو سطح توصیفی و استنباطی عمل شد. به این صورت که، در سطح توصیفی از شاخص‌های فراوانی، میانگین و انحراف استاندارد استفاده شد. و در سطح استنباطی از آزمون تحلیل واریانس آمیخته و اندازه‌گیری مکرر استفاده شد.

یافته‌ها

از بین افراد پژوهش، جنسیت تمامی آزمودنی‌ها پسر بود که ۱۲ نفر در گروه آزمایش و ۱۲ نفر در گروه گواه قرار گرفته‌اند. سن آزمودنی‌ها بین ۱۲ تا ۱۶ سال بود که در گروه آزمایش میانگین سنی ۱۳/۱۶ و میانگین سنی در گروه گواه ۱۳/۶۵ به دست آمد. سن والدین آزمودنی‌ها از ۳۵ تا ۶۰ بود که میانگین سنی والدین گروه آزمایش ۳۸/۱۶ و میانگین سنی والدین گروه گواه ۴۰/۱۲ به دست آمد. میانگین و انحراف معیار نمرات پیش آزمون و پس آزمون و پیگیری متغیر خودتنظیمی هیجانی دو گروه آزمایش و کنترل در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۱. خلاصه برنامه آموزش نظریه مبتنی بر شناخت اجتماعی

جلسات	عنوان	محتوا و روند اجرا	هدف
۱	معارفه و آغاز پژوهش	اجرای پیش آزمون‌ها توسط پژوهشگر	ایجاد ارتباط با نوجوانان با اختلال سلوک و ارائه توضیحات در رابطه با روند پژوهش
۲	فهم مبانی جلسات	آشنا ساختن نوجوانان با اختلال سلوک با مفاهیم آموزشی	ارتقای کیفیت آموزش
۳	آموزش تشخیص هیجان‌ها	آشنایی با جلوه‌های چهره‌ای هیجان‌های غم و شادی	تشخیص هیجان‌های غم و شادی نوجوانان با اختلال سلوک
۴	آموزش تشخیص هیجان‌های ترس و خشم	آشنایی با جلوه‌های چهره‌ای هیجان‌های خشم و ترس	تشخیص هیجان‌های ترس و خشم در نوجوانان با اختلال سلوک
۵	آموزش تشخیص هیجان‌های نفرت و تعجب	آشنایی با جلوه‌های چهره‌ای هیجان‌های نفرت و تعجب	تشخیص هیجان‌های نفرت و تعجب در نوجوانان با اختلال سلوک
۶	آموزش بازشناسی هیجان‌های وابسته به موقعیت	آشنایی با هیجان‌های موقعیتی، تفسیر موقعیت و بافت توسط پژوهشگر با استفاده از داستان و کارت‌های تصویری	ارتقای مهارت تشخیص هیجان‌ها مرتبط با هر موقعیت در نوجوانان با اختلال سلوک
۷	آموزش درک باور کذب	استفاده از داستان‌های غیر منتظره مانند جعبه گول زنده	کسب مهارت در تشخیص باور کذب و نادرست در نوجوانان با اختلال سلوک
۸	آموزش بازشناسی هیجان‌های مبتنی بر امیال و خواسته‌ها	ارائه تفسیر از محتوای اجتماعی و هیجانی موقعیت کارتون‌ی و پیش بینی هیجان ایجاد شده بر اساس باورها، حتی خلاف واقعیت	ارتقای مهارت تشخیص هیجان‌های خواسته و میل در شخصیت‌های داستانی در نوجوانان با اختلال سلوک
۹	آموزش درک شوخی و کنایه	توضیح و تشریح شوخی و کنایه با استفاده از تکنیک‌هایی چون بازی، لطیفه، حرکت‌های کمدین، کشیدن کاریکاتور و بیان تجارب خنده دار توسط آزمودنی‌ها	ارتقای مهارت در درک شوخی و کنایه در نوجوانان با اختلال سلوک
۱۰	اختتامیه	مرور جلسات قبل، اجرای پس آزمون‌ها و سپاسگزاری از نوجوانان با اختلال سلوک	جمع بندی و مرور تکالیف

جدول ۲. شاخص‌های توصیفی متغیر خودتنظیمی هیجانی به تفکیک گروه

گروه	متغیر	پیش آزمون		پس آزمون		پایگیری
		میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد	
کنترل	ارزیابی مجدد	۲۰/۲۵	۲/۸۳۲	۲۰/۴۸	۲/۸۲۹	۲/۶۴۴
	سرکوبی	۱۳/۴۲	۲/۰۶۵	۱۳/۹۲	۱/۸۳۲	۲/۱۱۱
	خودتنظیمی هیجانی	۳۳/۶۷	۳/۲۵۷	۳۴/۴۰	۲/۸۹۱	۳/۶۵۵
آزمایش	ارزیابی مجدد	۲۱/۱۷	۲/۷۲۵	۲۴/۸۳	۲/۶۵۷	۳/۰۹۵
	سرکوبی	۱۳/۶۷	۲/۰۶۰	۱۷/۰۵	۲/۵۹۹	۲/۶۹۶
	خودتنظیمی هیجانی	۳۴/۸۳	۳/۷۱۳	۴۱/۸۸	۴/۱۵۸	۴/۲۵۳

است. نتایج این آزمون نشان داد که تمام متغیرها از توزیع نرمال پیروی می‌کنند. نتایج آزمون لوین برای بررسی همگنی واریانس متغیرهای وابسته در گروه‌ها نشان داد که واریانس نمرات متغیرها در گروه‌ها برابر می‌باشد. همچنین به منظور بررسی پیش فرض یکنواختی کوواریانس‌ها یا برابری کوواریانس‌ها با کوواریانس کل از آزمون کرویت مخلی استفاده شد. نتایج آزمون مخلی برای همه متغیرها برقرار بود ($p > 0.05$) که نشان دهنده برقراری مفروضه کرویت می‌باشد.

نتایج آزمون تحلیل واریانس اندازه‌های تکراری برای مقایسه دو گروه در متغیر خودتنظیمی هیجانی در سه مرحله پیش آزمون- پس آزمون و پیگیری در جدول ۳ گزارش شده است.

براساس نتایج جدول ۲، میانگین متغیر خودتنظیمی هیجانی در مرحله‌های پس آزمون و پیگیری نسبت به مرحله پیش آزمون در گروه آزمایش افزایش نسبی را به نمایش می‌گذارد ولی در گروه کنترل طی مرحله‌های پژوهش میزان میانگین در سطح ثابتی باقی مانده است. به منظور بررسی اثربخشی آموزش نظریه ذهن مبتنی بر شناخت اجتماعی بر خودتنظیمی هیجانی در نوجوانان با اختلال سلوک، از آزمون تحلیل واریانس با اندازه‌گیری مکرر بین گروهی استفاده شد. قبل از اجرای آزمون تحلیل واریانس با اندازه‌گیری مکرر بین گروهی، پیش فرض نرمال بودن داده‌ها با آزمون کالموگروف- اسمیرنوف انجام شد. این پیش فرض حاکی از آن است که تفاوت مشاهده شده بین توزیع نمرات گروه نمونه و توزیع نرمال در جامعه برابر با صفر

جدول ۳. نتایج آزمون تحلیل واریانس اندازه‌های تکراری جهت بررسی تفاوت گروه‌ها در متغیر خودتنظیمی هیجانی در سه مرحله پیش‌آزمون، پس‌آزمون و پیگیری

متغیر	منبع تغییر	مجموع مجذورات	df	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری	میزان تأثیر
مراحل	۵۰/۸۴۴	۱/۶۵۱	۳۰/۷۹۰	۳۳/۳۹۰	۰/۰۰۱	۰/۶۰۳	
ارزیابی مجدد	۱۸۴/۶۴۰	۱	۱۸۴/۶۴۰	۸/۳۸۶	۰/۰۰۸	۰/۲۷۶	
مراحل * گروه	۴۷/۰۳۷	۱/۶۵۱	۲۸/۴۸۵	۳۰/۸۹۰	۰/۰۰۱	۰/۵۸۴	
مراحل	۴۹/۰۴۳	۱/۷۵۹	۲۷/۸۸۹	۱۹/۹۳۸	۰/۰۰۱	۰/۴۷۵	
سرکوبی	۸۱/۴۹۴	۱	۸۱/۴۹۴	۶/۴۱۱	۰/۰۱۹	۰/۲۲۶	
مراحل * گروه	۳۱/۷۸۸	۱/۷۵۹	۱۸/۰۷۶	۱۲/۹۲۳	۰/۰۰۱	۰/۳۷۰	

بر اساس یافته‌های به دست آمده در جدول ۳ تفاوت بین نمرات متغیرهای ارزیابی مجدد ($P < ۰/۰۱$) و سرکوبی ($P < ۰/۰۱$) در سه مرحله از پژوهش معنادار است. نتایج نشان می‌دهد که به ترتیب نزدیک به ۲۷/۶ و ۲۲/۶ درصد از تفاوت‌های فردی در مؤلفه‌های ارزیابی مجدد و سرکوبی به تفاوت بین دو گروه مربوط است. علاوه بر این تعامل بین مراحل پژوهش و عضویت گروهی نیز معنادار است ($P < ۰/۰۱$)؛ به عبارت دیگر تفاوت

بین نمرات دو گروه در سه مرحله از پژوهش معنادار است، بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که آموزش نظریه ذهن مبتنی بر شناخت اجتماعی بر خودتنظیمی هیجانی مؤثر بوده است. با توجه به نتایج به دست آمده در جدول بالا، تفاوت بین مراحل پیش‌آزمون، پس‌آزمون و پیگیری معنادار است؛ بنابراین نتایج مقایسه‌های زوجی میانگین‌های سه مرحله پژوهش با استفاده از آزمون بونفرونی در جدول ۴ گزارش شده است.

جدول ۴. مقایسه زوجی میانگین گروه‌های کنترل و آزمایش در سه مرحله پژوهش در متغیر خودتنظیمی هیجانی

گروه	متغیر وابسته	مرحله	اختلاف میانگین	خطای استاندارد	سطح معناداری
کنترل	ارزیابی مجدد	پیش‌آزمون-پس‌آزمون	-۰/۲۲۳	۰/۲۶۶	۱
		پیش‌آزمون-پیگیری	۰/۱۶۷	۰/۳۷۶	۱
		پس‌آزمون-پیگیری	۰/۴۰۰	۰/۴۱۰	۱
	سرکوبی	پیش‌آزمون-پس‌آزمون	-۰/۵۰۰	۰/۴۴۹	۰/۸۳۲
		پیش‌آزمون-پیگیری	-۰/۰۸۳	۰/۵۲۲	۱
آزمایش	ارزیابی مجدد	پس‌آزمون-پیگیری	۰/۴۱۷	۰/۳۷۶	۰/۸۳۲
		پیش‌آزمون-پس‌آزمون	-۳/۶۶۷	۰/۲۶۶	۰/۰۰۱
		پیش‌آزمون-پیگیری	-۰/۲۵۸	۰/۳۷۶	۰/۰۰۱
	سرکوبی	پس‌آزمون-پیگیری	۰/۴۰۸	۰/۴۱۰	۰/۹۹۱
		پیش‌آزمون-پس‌آزمون	-۰/۳۸۳	۰/۴۴۹	۰/۰۰۱
		پیش‌آزمون-پیگیری	-۲/۸۳۳	۰/۵۵۲	۰/۰۰۱
		پس‌آزمون-پیگیری	۰/۵۵۰	۰/۳۷۶	۰/۴۷۱

نتایج مقایسه‌های زوجی تفاوت میانگین‌ها در سه مرحله آزمون در جدول ۴ نشان می‌دهد که در گروه آموزش نظریه ذهن مبتنی بر شناخت اجتماعی تفاوت بین میانگین نمرات مرحله پیش‌آزمون با مراحل پس‌آزمون و پیگیری معنی‌دار می‌باشد ($p < ۰/۰۱$). تفاوت بین نمرات مرحله پس‌آزمون با نمرات مرحله پیگیری معنی‌دار نیست ($p > ۰/۰۵$) که نشان دهنده ثبات اثرات درمان با گذشت زمان می‌باشد. در گروه کنترل نیز تفاوت بین نمرات مرحله پیش‌آزمون با مراحل پس‌آزمون و پیگیری و همچنین تفاوت بین نمرات مرحله پس‌آزمون با نمرات پیگیری معنی‌دار نیست ($p > ۰/۰۵$). بر

این اساس نتیجه گرفته می‌شود آموزش نظریه ذهن مبتنی بر شناخت اجتماعی بر خودتنظیمی هیجانی در نوجوانان با اختلال سلوک مؤثر بوده است.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر تدوین برنامه آموزش نظریه ذهن مبتنی بر شناخت اجتماعی و اثربخشی آن بر خودتنظیمی هیجانی نوجوانان با اختلال سلوک بود. در بخش کیفی نتایج نسبت روایی محتوایی به دست آمده از ارزیابی

متخصصان ۸۰/۰ تا ۱ به دست آمده است که نشان می دهد برنامه تدوین برنامه آموزش نظریه ذهن مبتنی بر شناخت اجتماعی دارای روایی محتوایی قابل قبول است. در بخش کمی، یافته ها نشان داد که برنامه آموزش نظریه ذهن مبتنی بر شناخت اجتماعی موجب بهبود مولفه های خودتنظیمی هیجانی یعنی ارزیابی مجدد و سرکوبی نوجوانان با اختلال سلوک شده است. و این بهبودی در مرحله پیگیری نیز ماندگار است. یافته پژوهش حاضر با یافته های پژوهش تقی زاده هیر و پرزور (۱۴۰۱)، فرنی و همکاران (۱۳۹۹)، نریمانی و اصغری شریانی (۱۳۹۸)، توبرو و همکاران (۲۰۲۱)، لکر و همکاران (۲۰۲۰) و جیکوبز و گروسبویس (۲۰۲۰) همسو و همخوان است.

در راستای تبیین نتایج بدست آمده از پژوهش حاضر، یعنی اثربخشی برنامه آموزش نظریه ذهن مبتنی بر شناخت اجتماعی بر بهبود ارزیابی مجدد نوجوانان با اختلال سلوک می توان اظهار داشت که نظریه ذهن به فرد توانایی تشخیص احساسات و هیجانات را می دهد و موجب مهار فرآیندهای شناختی، مدیریت رفتارها، و مهار پردازش اطلاعات هیجانی می شود که خود باعث گسترش توانایی فراشناختی برای نگهداشتن اطلاعات در ذهن و دستکاری این اطلاعات می شود که در نتیجه، این امر موجب به تأخیر انداختن در میل، اعتقادات و دانستن خود، و هیجانات واقعی دیگر شخص برای پاسخ منفرد اما صحیح می شود (دونیاس و همکاران، ۲۰۱۸). همچنین آموزش نظریه ذهن و شناخت اجتماعی موجب می شود فرد با آگاهی از هیجانات به خصوص هیجانات مثبت در موقعیت های زندگی، احساسات منفی خود را کاهش دهند که به تبع آن خودتنظیمی هیجانی بهبود پیدا کند، چرا که نظریه ذهن همانند چتری عمل می کند که درک افراد از حالات ذهنی دیگران را تحت لوای خود قرار می دهد (پزیلسکی و میشکین، ۲۰۱۶).

در راستای تبیین نتایج دیگر بدست آمده از پژوهش حاضر، یعنی اثربخشی برنامه آموزش نظریه ذهن مبتنی بر شناخت اجتماعی بر بهبود سرکوبی نوجوانان با اختلال سلوک می توان اظهار داشت: آموزش نظریه ذهن فرد را موقعیت های هیجانی متفاوتی قرار می دهد. بدین ترتیب که انعطاف پذیری را در فرآیندهای ذهنی تقویت می کند و سبب می شود که فرد این مهارت را کسب کند که بتواند حالت های ذهنی را شناسایی کرده و واکنش هایی را نشان دهد که بیشتر منعکس کننده باشد تا واکنشی و همچنین بتواند در

انجام تکالیف قبل از پاسخ به سؤال ها و واکنش های دیگران، فکر کند و سپس پاسخ و واکنش مناسب را از خود نشان دهد (تقی زاده هیر و همکاران، ۱۴۰۱). نظریه ذهن همچنین قابلیت برقراری ارتباط بین افراد به صورت شخصی و گروهی را دارد، که می تواند میزان هیجانات فرد را به لحاظ کیفی و کمی تحت تأثیر خود قرار دهد (پزیلسکی و میشکین، ۲۰۱۶).

به طور کلی نتایج این پژوهش بیانگر اثربخشی معنادار برنامه آموزش نظریه ذهن مبتنی بر شناخت اجتماعی بر بهبود خودتنظیمی هیجانی نوجوانان با اختلال سلوک بود. بنابراین تأکید می شود در کنار سایر برنامه های آموزشی که برای نوجوانان با اختلال سلوک وجود دارد، از برنامه آموزش نظریه ذهن مبتنی بر شناخت اجتماعی و اثرات سودمند آن نیز برای بهبود خودتنظیمی هیجانی نوجوانان با اختلال سلوک بهره مند شد.

در این پژوهش جنسیت پسرآزمودنی ها از جمله محدودیت های خارج از کنترل پژوهشگران بود، چرا که میزان شیوع این اختلال در دختران کمتر و دسترسی به این حجم نمونه برای اجرای برنامه آموزشی امکان پذیر نبود. پیشنهاد می شود پژوهشگران برنامه آموزش نظریه ذهن مبتنی بر شناخت اجتماعی را بر روی سایر نوجوانان با اختلال های رفتاری اجرا کنند و از جنبه کاربردی پیشنهاد می شود اجرای برنامه آموزش نظریه ذهن مبتنی بر شناخت اجتماعی در اولویت آموزشی درمانگران با اختلال سلوک قرار گیرد.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش: این پژوهش در تاریخ ۱۴۰۱/۱۱/۱۰ به تصویب شورای تحصیلات تکمیلی دانشگاه علامه طباطبائی رسیده است. جهت رعایت اصول موازین اخلاقی پژوهش از مدیریت کانون اصلاح و تربیت اجازه دریافت شد و اصل رازداری و محرمانه بودن اطلاعات برای نوجوانان تشریح شد و به آن ها این اطمینان داده شد که هر وقت بخواهند می توانند از پژوهش خارج شوند.

حامی مالی: این پژوهش در قالب رساله دکتری و بدون حمایت مالی می باشد.

نقش هر یک از نویسندگان: این مقاله برگرفته از رساله دکتری نویسنده اول در گروه روانشناسی و آموزش کودکان استثنایی دانشگاه علامه طباطبائی است و به راهنمایی نویسنده دوم و مشاوره نویسنده سوم و چهارم استخراج شده است.

تضاد منافع: نویسندگان همچنین اعلام می دارند که در نتایج این پژوهش هیچ گونه تضاد منافی وجود ندارد.

تشکر و قدردانی: پژوهشگر از حمایت های علمی استاد راهنما (نویسنده دوم) و اساتید مشاور (نویسنده سوم و چهارم) کمال تشکر را دارد.

منابع

References

تقی‌زاده هیر، سارا و پرزور، پرویز (۱۴۰۱). اثربخشی آموزش نظریه ذهن بر مهارت‌های اجتماعی و تنظیم هیجان دانش‌آموزان پسر دارای اختلالات یادگیری. *راهنماهای شناختی در یادگیری*. ۱۰ (۱۹)، ۲۱۳-۲۳۵.

[doi:10.22084/j.psychogy.2022.25344.2396](https://doi.org/10.22084/j.psychogy.2022.25344.2396)

درویشی، صدف؛ ابوالعالی الحسینی، خدیجه؛ رفیعی پور، امین و درتاج، فریبرز (۱۴۰۲). اثربخشی آموزش مهارت عاطفی اجتماعی بر نظریه ذهن در کودکان مبتلا به اوتیسم. *مجله علوم روانشناختی* ۲۲ (۱۲۶)، ۱۰۸۲-۱۰۶۹.

<https://doi.org/10.52547/JPS.22.126.1069>

رهبر کرباسدهی، ابراهیم، حسین‌خانزاده عباسعلی و رهبر کرباسدهی فاطم (۱۳۹۶). تاثیر آموزش شناختی- رفتاری مدیریت خشم بر بازداري پاسخ دانش‌آموزان با اختلال سلوك. *تعلیم و تربیت / استثنایی* ۳ (۱۴۶)، ۹-۱۴. <http://exceptionaleducation.ir/article-1-1020-fa.htm>

صفارپور، افسانه، قمری، محمد و حسینیان سیمین (۱۴۰۱). مدل‌یابی روابط ساختاری شناخت اجتماعی با رفتارهای خودآسیب‌رسان نوجوانان: نقش میانجی‌گر تحمل‌پریشانی. *مجله علوم روانشناختی* ۲۱ (۱۲۰)، ۲۴۱۶-۲۴۰۱.

<https://doi.org/10.52547/JPS.21.120.2401>

فرنیا، وحید؛ فرجی، رضا؛ رشیدی، علیرضا؛ داوری نژاد، عمران؛ سالمی، صفورا و خانگی، مریم (۱۳۹۹). اثربخشی آموزش نظریه ذهن بر مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان دارای اختلال نافرمانی مقابله‌ای. *پژوهش‌های مشاوره* ۱۹ (۷۴): ۹۱-۱۰۵.

<http://iranccounseling.ir/journal/article-1-416-fa.html>

نریمانی، محمد و اصغری شریانی، عباس (۱۳۹۸). تاثیر آموزش نظریه ی ذهن در ارتقاء نظریه‌ی ذهن و بهبود مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان پسر مبتلا به اختلال ارتباط اجتماعی (پراگماتیک). *شناخت اجتماعی* ۶ (۲)، ۳۰-۴۰.

https://sc.journals.pnu.ac.ir/article_6214.html

ویسی، نصرالله؛ ارجمند نیا، علی اکبر؛ وکیلی، سمیرا و غلامعلی لواسانی مسعود (۱۴۰۱). تأثیر آموزش خودنظم‌جویی هیجانی بر شایستگی اجتماعی، عملکرد تحصیلی و مشکلات رفتاری دانش‌آموزان مبتلا به ناتوانی‌های یادگیری با همبودی نارسایی توجه / بیش‌فعالی. *مجله علوم روانشناختی* ۲۱ (۱۱۶): ۱۶۳۰-۱۶۱۳.

<https://doi.org/10.52547/JPS.21.116.1613>

American Psychiatric Association, & American Psychiatric Association. (2013). DSM-5 Task Force Diagnostic and statistical manual of mental disorders: DSM-5. Washington. DC: American Psychiatric Association. <https://cir.nii.ac.jp/crid/1573950399819987840>

Azevedo, J., Vieira -Coelho, M., Castelo -Branco, M., Coelho, R., & Figueiredo -Braga, M. (2020). Impulsive and premeditated aggression in male offenders with antisocial personality disorder. *Plos one*, 15(3), e0229876. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0229876>

Bansal, P. S., Goh, P. K., Lee, C. A., & Martel, M. M. (2020). Conceptualizing callous-unemotional traits in preschool through confirmatory factor and network analysis. *Journal of abnormal child psychology*, 48, 539-550. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1007/s10802-019-00611-9>

Baranne, M. L., & Falissard, B. (2018). Global burden of mental disorders among children aged 5–14 years. *Child and adolescent psychiatry and mental health*, 12, 1-9. <https://link.springer.com/article/10.1186/s13034-018-0225-4>

Bontemps, A. P., Batky, B. D., Houser, R. A., & Salekin, R. T. (2022). Psychopathic traits, conduct problems, and the examination of self-referential processing using EEG in incarcerated adolescents. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 44(1), 81-97. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1007/s10862-021-09945-5>

Cubillo, A., Tkalcec, A., Oldenhof, H., Unternaehrer, E., Raschle, N., Kohls, G., ... & Stadler, C. (2023). Linking heart rate variability to psychological health and brain structure in adolescents with and without conduct disorder. *Frontiers in psychiatry*, 14, 1101064. <https://doi.org/10.3389/fpsyt.2023.1101064>.

Darvishi S, Abolmaali K, Rafiepoor A, Dortaj F. (2023). The efficacy of social emotional skill training on improving theory of mind in children with autism. *Journal of Psychological Science*. 22(126), 1069-1082. [In Persian] [doi:10.52547/JPS.22.126.1069](https://doi.org/10.52547/JPS.22.126.1069)

Doenyaş, C., Yavuz, H. M., & Selcuk, B. (2018). Not just a sum of its parts: How tasks of the theory of mind scale relate to executive function across time. *Journal of Experimental Child Psychology*, 166,

- 485-501.
<https://doi.org/10.1016/j.jecp.2017.09.014>
[doi: 10.22084/j.psychogy.2022.25344.2396](https://doi.org/10.22084/j.psychogy.2022.25344.2396)
- farnia V, alikhani M, rashidi A, davarinejad O, salemi S, tatari F. The Effectiveness of Theory-of-Mind Training on Social Skills of Students with Oppositional Defiance Disorder. *QJCR* 2020; 19 (74):91-105. [In Persian].
<http://irancounseling.ir/journal/article-1-416-fa.html>.
- Foroughi, A. A., Parvizifard, A., Sadeghi, K., & Parsa Moghadam, A. (2021). Psychometric properties of the Persian version of the Emotion Regulation Questionnaire. *Trends in psychiatry and psychotherapy*, 43, 101-107.
<https://doi.org/10.47626/2237-6089-2018-0106>
- Frith, C., & Frith, U. (2005). Theory of mind. *Current biology*, 15(17), R644-R645.
[https://www.cell.com/current-biology/pdf/S0960-9822\(05\)00960-7.pdf](https://www.cell.com/current-biology/pdf/S0960-9822(05)00960-7.pdf)
- Fu, L., Wang, P., Zhao, M., Xie, X., Chen, Y., Nie, J., & Lei, L. (2020). Can emotion regulation difficulty lead to adolescent problematic smartphone use? A moderated mediation model of depression and perceived social support. *Children and Youth Services Review*, 108, 104660.
<https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2019.104660>
- Gross, J. J., & John, O. P. (2003). Individual differences in two emotion regulation processes: implications for affect, relationships, and well-being. *Journal of personality and social psychology*, 85(2), 348.
<https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-3514.85.2.348>
- Hale, C. M., & Tager-Flusberg, H. (2003). The influence of language on theory of mind: A training study. *Developmental science*, 6(3), 346-359.
<https://doi.org/10.1111/1467-7687.00289>
- Howlin, P., Baron-Cohen, S., & Hadwin, J. A. (1999). *Teaching children with autism to mind-read: A practical guide for teachers and parents*. John Wiley & Sons.
<https://books.google.com/books?hl=en&lr=&id=y moJEAAAQBAJ&oi>
- Jacobs, E., & Nader-Grosbois, N. (2020). Affective and Cognitive Theory of Mind in children with intellectual disabilities: how to train them to foster social adjustment and emotion regulation. *J. Educ. Train. Stud*, 8, 80-97.
<https://doi.org/10.11114/jets.v8i4.4757>.
- Lasa -Aristu, A., Delgado -Egido, B., Holgado -Tello, F.P., Amor, P.J., & Domínguez -Sánchez, F.J. (2019). Profiles of cognitive emotion regulation and their association with emotional traits. *Clínica y Salud*, 30 (1), 33 -39.
<https://www.redalyc.org/journal/1806/180660288005/180660288005.pdf>
- Lecheler, M., Lasser, J., Vaughan, P. W., Leal, J., Ordetx, K., & Bischofberger, M. (2021). A matter of perspective: An exploratory study of a theory of mind autism intervention for adolescents. *Psychological reports*, 124(1), 39-53.
<https://doi.org/10.1177/0033294119898120>.
- Martin-Key, N. A., Allison, G., & Fairchild, G. (2020). Empathic accuracy in female adolescents with conduct disorder and sex differences in the relationship between conduct disorder and empathy. *Journal of abnormal child psychology*, 48, 1155-1167. <https://doi.org/10.1007/s10862-013-9368-z>.
- narimani, M., & asghari sharabiani, A. (2019). The Effect of Teaching Theory of Mind on Promoting Theory of Mind and Improving Social Skills of Male Students suffering Social Communication Disorders (Pragmatics). *Social Cognition*, 8(2), 30-40. [doi:10.30473/sc.2019.45020.2333](https://doi.org/10.30473/sc.2019.45020.2333). [In Persian].
- Nguyen, A. (2021). *Supporting Adolescents Curriculum for Mental Health Professionals*. California State University, Long Beach.
<https://search.proquest.com/openview/0c6e2ffee93314f34a2ddd3d386c47d4/1?pq-origsite=gscholar&cbl=18750&diss=y>
- Przybylski, A. K., & Mishkin, A. F. (2016). How the quantity and quality of electronic gaming relates to adolescents' academic engagement and psychosocial adjustment. *Psychology of popular media culture*, 5(2), 145.
<https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/ppm0000070>
- Rahbar Karbasdehi E, Hossein Khanzadeh A, Rahbar Karbasdehi F. The Effect of Cognitive-Behavior Anger Management Training on Response Inhibition in Students with Conduct Disorder. *J Except Educ* 2017; 3 (146):9-14. [In Persian].
<http://exceptionaleducation.ir/article-1-1020-fa.html>
- Roche, C., Trompeter, N., Bussey, K., Mond, J., Cunningham, M. L., Murray, S. B., ... & Mitchison, D. (2021). Gender compatibility and drive for muscularity among adolescent boys: Examining the indirect effect of emotion regulation difficulties. *Body image*, 39, 213-220.
<https://doi.org/10.1016/j.bodyim.2021.08.009>
- Safarpour A, Ghamari M, Hosseinian S. (2022). Modeling structural relationships of social cognition with self-

- harming behaviors adolescent: mediating role of distress tolerance. *Journal of Psychological Science*. 21(120): 5. [In Persian]
doi:10.52547/JPS.21.120.2401
- Sebastian, C. L., McCrory, E. J., Cecil, C. A., Lockwood, P. L., De Brito, S. A., Fontaine, N. M., & Viding, E. (2012). Neural responses to affective and cognitive theory of mind in children with conduct problems and varying levels of callous-unemotional traits. *Archives of general psychiatry*, 69(8), 814-822.
doi:10.1001/archgenpsychiatry.2011.2070
- Taghizadeh Hir, S., & Porzoor, P. (2022). The Effectiveness of Mind Theory Training on Social Skills and Emotional Regulation of Male Students with Learning Disabilities. *Biquarterly Journal of Cognitive Strategies in Learning*, 10(19), 213-235. [In Persian]
- Taubner, S., Hauschild, S., Kasper, L., Kaess, M., Sobanski, E., Gablonski, T. C., ... & Volkert, J. (2021). Mentalization-based treatment for adolescents with conduct disorder (MBT-CD): protocol of a feasibility and pilot study. *Pilot and feasibility studies*, 7(1), 139.
<https://link.springer.com/article/10.1186/s40814-021-00876-2>
- veisiy N, Arjmandnia A A, Vakili S, Gholamali Lavasani M. (2022). The effect of training emotional self-regulation strategies on social competence, academic performance and behavioral problems of students with learning disabilities with comorbidity of attention deficit / hyperactivity disorder. *Journal of Psychological Science*. 21(116), 1613-1630.
<https://doi.org/10.52547/JPS.21.116.1613>
- Walker, S. P., & Walker, J. (2024). Constructing a Novel Instrument to Measure Social-Emotional Self-Regulation in Students Aged 8-18. *The Open Psychology Journal* 17(1).
<https://openpsychologyjournal.com/VOLUME/17/ELOCATOR/e18743501284736/FULLTEXT/>